

tiskové chyby. Většina z nich je opravena na vloženém zvláštním listě. Toto opatření nepokládám však za praktické, neboť list může snadno vypadnout. Vhodnější by bylo otisknouti errata na konci knihy. Na závěr upozorňuji ještě na dvě jiná nedopatření: bajky chybí m. spr. chybějí (13, ř. 3 zdola); nápis povídky č. 17 na str. 113 má zníti: Tuto se opět o jednom mládenci píše divná rozprávka.

Al. Gregor

Eduard Petřů: *Soupis díla Petra Chelčického a literatury o něm.* (Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1957.)

Velkým usnadněním literárního zkoumání je dobrá bibliografie, protože pomáhá k rychlé a přesné orientaci v studované problematice. Proto si badatelé v oblasti staročeské literatury velmi cení petitových poznámek v Jakubcových Dějinách literatury české, proto se těšíme na připravované Dějiny staročeské literatury, v nichž bude výběrová bibliografie zejména z posledních třiceti let literárněvědné práce, pro něž jsme v Jakubci (I. díl vyšel r. 1929) oporu mít nemohli. Žádoucí by ovšem bylo, kdybychom měli spolehlivou bibliografii aspoň každého významného literárního zjevu. Je potěšitelné, že Státní pedagogické nakladatelství vydalo v poslední době dvě bibliografické práce, věnované dvěma velkým staročeským spisovatelům. Po Bramborově pokusu utřídit spisy našeho světového pedagoga (*Kněžní dílo J. A. Komenského*, 1. vydání 1954, 2. vyd. 1957 — recensováno v České literatuře, roč. III, str. 387—388) pořídil Eduard Petřů bibliografii, týkající se velkého českého sociálního reformátora a náboženského myslitele na sklonku husitství.

Kniha je nejen bibliografií prací Chelčického, ale také soupisem prací o něm. Je proto rozdělena na dvě části. V první uvádí autor v abecedním pořádku nejdříve titul spisu, po případě jeho odchylný název, pak údaje o autorství Chelčického, pokud je odborná literatura řídila, nato spis charakterisuje po stránce obsahové, resp. určuje jeho vztah k jiným traktátům, uvádí dataci, rukopisje díla, jeho incipit a explicit a edice díla v chronologickém pořádku. Petřů si byl dobře vědom toho, že totéž dílo bývalo v literatuře citováno pod různými variačními tituly, a proto uvádí i tyto názvy a odkazuje u nich k základnímu označení. Kromě toho připojuje též abecední rejstřík incipitů s odkazy na příslušný traktát; to jistě ocení každý, kdo pracuje přímo s rukopisem, u něhož chybí název. Uvedeným způsobem jsou v první části knihy zpracovány údaje o 56 pracích Chelčického.

Druhý oddíl obsahuje bibliografii literatury o Chelčickém. Petřů nezvolil ani třídění podle oborů, ani podle doby vzniku, ale řadí práce o Chelčickém podle jmen autorů abecedně a podává jejich charakteristiku. Jsou sem pojaty bez rozdílu práce ediční, monografické i analytické, i jejich recenze a referáty, a to napsané nejen česky, ale i v cizích jazycích. Případně výtece, že práce o Chelčickém měly být uspořádány podle obsahu, brání se Petřů tím, že by se bibliografie velmi rozrostla, protože některé práce by bylo nutno citovat stále znovu. Záslužné je uvedení signatur prací (u knih signatur Universitní knihovny v Olomouci a státních vědeckých knihoven, u časopisů UK v Olomouci, resp. UK v Praze nebo jiných knihoven, pokud časopis olomoucká UK ve svých fondech nemá); autor byl zde veden snahou ulehčit co nejvíce budoucím badatelům obstarávání někdy dosti těžko dostupného materiálu. K základní bibliografii jsou připojeny dva rejstříky, věcný a chronologický, který zaznamenává práce o Chelčickém podle roku vydání a tím dokumentuje zájem různých období o Chelčického a jejich podíl na bádání o něm.

Soupis, který nám Petřů podal, je opravdu svědomitý. Jestliže k němu mám několik připomínek, nechci jimi nikterak zmenšit záslužnost díla.

V první části snad mohl být samostatně (s odkazem na tradiční označení) uveden titul Postily, tj. Kniha výkladu ov spásitelných na čtenie nedělní celého roku věrného a dobrého muže a Čecha Petra Chelčického, a to už proto, že tento titul nesl jednak tisk Pavla Severýna z Kapí Hory z r. 1522 (i z r. 1532), jednak, ovšem v jazykově zmodernisované podobě, edice Benjaminá Košúta z r. 1890.

I když základem druhé části byly autorovi některé bibliografie prací o Chelčickém, zejména Urbánkův soupis v Českých dějinách (Dílu 3. část 3.: Věk poděbradský III. Praha 1930, str. 882—989), musel Petřů provést excerpci v řadě odborných časopisů. Je možno souhlasit s jeho rozhodnutím nezařazovat do bibliografie články novinové (přesto tam několik údajů z denního tisku je, ty však jsou přejaty z bibliografií a nejsou výsledkem autorových excerpcí), problematické je však jeho stanovisko ke zprávám o Chelčickém v literatuře před r. 1800. Tyto zprávy čerpá Petřů ze Šafaříkovy studie o Chelčickém v ČCM 1874 (na str. 174 je tisková chyba: ČCH 1874). Tak se stalo, že jsou uvedeni jen někteří staročestí spisovatelé, např. J. Aquensis, J. Blahoslav, M. Kolín z Chotěřiny, J. Jafet, J. A. Komenský, V. Krasonický, br. Lukáš Pražský, v jejichž díle našel Šafařík

zmínky o Chelčickém. Myslím, že i zde se měl Petřů snažit o co největší úplnost a zařadit ještě aspoň údaje o polemických poznámkách jesuity Václava Šturma (zejména ve Srovnání víry a učení Bratří starších, 1583) a uvést stanovisko katolických „indexů“ k Chelčickému; tak např. Index bohemicorum librorum prohibitorum et corrigendorum, který pořídil — na základě Koniášova „Klíče“ — pražský arcibiskup Antonín Přichovský r. 1780, zamítá zcela Postilu a Siet' víry jakožto knihy kacířské. — Lze sice namítnout, že uvedené práce nejsou přímo věnovány Chelčickému a obsahují jen některé poznámky o něm, a nepatří tudíž do soupisu literatury o Chelčickém. Nicméně čím blíže k přítomnosti, tím úzkostlivěji zaznamenává Petřů zmínky a stručné výklady o Chelčickém, zasazené do prací širšího dosahu (třeba do syntetických literárních dějin), jež mnohdy k jeho hodnocení nepřinášejí vůbec nic nového. Práci by proto jistě prospěl stejný zřetel ke zprávám v literatuře staročeské, protože většinou podávají typický názor na Chelčického.

Petřů zaznamenává nejen samostatné edice prací Chelčického, ale i úryvky z jeho děl v různých výběrech. Je pochopitelné, že z těchto anthologií se nejčastěji vyskytuje Erbenův Výbor z literatury české z let 1857—1868 a Čítanka Petra Chelčického, kterou r. 1925 uspořádal K. J. Obrátil. Avšak s ukázkami z díla Chelčického se setkáváme i v jiných anthologiích, jež Petřů neuvádí, např. ve Výboru z literatury české doby střední, sestaveném B. V. Spiessem (Hradec Králové 1876, str. 7—11), v Jirečkově Anthologii z literatury české (II. sv., 4. vyd., Praha 1881, str. 11—12) nebo v Grimově Výboru z literatury české (Praha 1905, str. 15—20).

Domnívám se, že se Petřů mohl pokusit o vysvětlení aspoň některých šifer a pseudonymů. Tak fejton Slavnost Petra Chelčického a její význam (Pokrok z 10. 6. 1871) napsal s největší pravděpodobností František Srdínko (šifra F. SR.). Za pseudonymem K. Arnosti, který je pisatelem článku Die Bedeutung Petr Chelčický's. Nach Jaroslav Vlček (Politik ze 26. 5. 1894), skrýval se germanista Arnošt Kraus. Pod šifrou B. H. lze v Besedách Času VII (1903) jako autora článku o Postile P. Chelčického hledat novináře Bedřicha Hlaváče, který byl v letech 1898—1914 vídeňským dopisovatelem Času. Šifrou byl také podepsán referát o Gollově práci Chelčický a Jednota v XV. století v Hlídce 34 (1917), str. 95—98, který napsal filosof Josef Kratochvíl (Dr. K.). Bylo by třeba také doplnit, že článek Kdo byl Petr Chelčický, který vyšel — jak je správně uvedeno na str. 93 — v Jihočeském sborníku historickém 15 (1946), zařadil jeho autor F. M. Bartoš též do svazku studií s názvem Knihy a zápasy (str. 71—76, Praha 1948). Kromě toho neměl být ve druhé části opomenut Podlahův Český slovník bohovědný, v němž je heslo „Chelčický“ poučeně zpracováno Rudolfem Holinkou (V. část, str. 210—216, Praha 1931). Uveden měl být i Zdeněk Nejedlý, který v některých svých pracích o husitství věnoval pozornost názorům Chelčického, hlavně na umění.

Soupis díla Petra Chelčického a literatury o něm je poctivá bibliografická práce, po které může klidně sáhnout každý badatel, zabývající se Chelčickým. Soupis je však zároveň i obrazem o mezerách v dosavadním studiu díla Chelčického: celou řadu traktátů neurčila dosud naše věda obsahově nebo časově, mnoho z nich nebylo dosud vydáno, u nejednoho spisu je i autorství sporné. Je nepochybné, že na cestě za důkladným vědeckým poznáním Petra Chelčického a jeho doby se zatím historikové dostali dále než filologové a historikové literární.

Milan Kopecký